

ASPECTE ALE RENTEI FUNCIARE FEUDALE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

Vinăriciul boieresc (otaștina)

de D. MIOC și MARIA BALAN

Cultivarea viței de vie a cunoscut o largă răspindire în Țara Românească în tot cursul evului mediu, alcătuind una din ocupațiile de bază ale țărănimii din zona dealurilor.

De pe urma ei a căutat să tragă foloase, pe diferite căi, clasa stăpînitoare și, în primul rînd, domnul țării. Încă de la cele dintîi acte emanate din cancelaria statului, se poate constata că între veniturile domniei, printre dările în natură ce se percepeau de la populația birnică, un loc de frunte îl ocupă cel de pe urma culturii viței de vie¹. Darea pe vii, în documentele românești de limbă slavă de la sfîrșitul veacului al XIV-lea și prima treime a veacului al XV-lea, poartă numele de *vinarstvo* (ВИНАРСТВО), în a doua treime, de *vinarstvo*, *vinarik* și *vinarici* (ВИНАРСТВО, ВЧНАРЖК și ВЧНАРИЧ) iar de aci înainte, cît va mai dăinui limba slavă în cancelarie, sub numele de *vama ot vinarici* (ВАМА ОТ ВЧНАРИЧ — *vama de vinărici*), *desetāk ot vina* (ДЕСЕТЪКЪ ОТ ВЧНА = zeciuală din vin), dar mai ales *vinarici* (ВЧНАРИЧ = vinărici). Acest din urmă termen este preluat și de cancelaria de limbă română a domnului, încă de la începutul veacului al XVII-lea; denumirea de vinărici, probabil folosită în graiul de toate zilele, s-a impus și cancelariei, înlocuind termenul tipic slav, de : *vinarstvo*.

În ultima treime a veacului al XV-lea, ca urmare a unor transformări social-politice legate de începuturile centralizării statului², în actele de cancelarie apare o terminologie nouă în legătură și cu obligațiile pe vii. De unde pînă acum darea din vin purta numele simplu de *vinărici*, în această vreme ea apare atestată sub două denumiri noi, redînd astfel noțiuni cu un conținut distinct : *vinăriciul domnesc* și *vinăriciul boieresc*.

¹ Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV și XV, B. Țara Românească (1247—1500) p. 44, 48, 54—56, 63, 64, 69, 79 și *passim*. Colecția de documente o vom cita în continuare sub : D.I.R., B.

² Barbu T. Cămpina, *Dezvoltarea economiei feudale și începuturile luptei pentru centralizarea statului în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în Moldova și Țara Românească*, București, 1950.

În perioada fărîmîțării feudale, ca și mai tîrziu, toți cei ce aveau vii trebuiau să dea, în principiu, vinărici către domnie. De fapt însă, lucrurile stăteau altfel. Feudalii, în general, erau scutiți; țărani dependenti dădeau vinăriciul stăpînului moșiei, în virtutea drepturilor de imunitate ce acesta deținea. Numai țărănimea liberă, orașenimea și mica boierime rămîneau să dea vinăriciul domnului.

În perioada încercărilor de realizare a unui stat centralizat, domnia, în tendința ei de îngrădire a imunităților și de sporire a veniturilor proprii, cedează, numai în anumite cazuri, vinăriciul ce i se cuvine unor mănăstiri și boieri, și atunci cu mențiune expresă. De acum înainte, toți cei ce cultivă viță de vie sînt obligați să dea puterii centrale zeciuială din vin, indiferent de starea lor socială. În realitate, în această epocă, boierii posedau puține vii cultivate în „regie proprie”, deci nu aveau de unde să dea vinărici; mănăstirile, care aveau vii pe rezerva lor, obțineau, pe rînd, scutiri. Producătorii liberi dădeau ca și pînă acum vinăriciul domniei. Țărani căzuți însă în dependență feudală și care, obișnuit, dădeau vinăriciul stăpînului, în virtutea noilor măsuri erau obligați să-l dea tot domniei, lipsindu-i astfel pe stăpînii direcți de un venit pe care aceștia îl socoteau un drept al lor. Litigiul dintre domnie și feudali se aplanează pînă la urmă, rezolvîndu-se în dauna maselor de producători direcți. Feudalii invocă dreptul lor de stăpîni ai pămîntului pe care era sădită via și, în virtutea lui, pretind de la cei ce au viță plantată pe proprietatea lor o cîotă-parte din produse egală cu cea ridicată de domnie. Puterea centrală, în măsura în care faptul nu o stingherea, nelezîndu-i autoritatea și, aparent, nemișorîndu-i nici veniturile, nu se opune. Iau naștere astfel, din divizarea vinăriciului, două obligații deosebite: către domnie și către stăpînul de pămînt, sub numele de vinărici domnesc și vinărici boieresc. Cel dintîi rămîne o *dare* către stat, datorată de toți posesorii de vii; cel de-al doilea este o dijma a posesorilor de viță către stăpînii pămîntului pe care se află sădită via. Primul are mai mult caracter de impozit, celălalt, de rentă feudală.

Vinăriciul domnesc îl găsim menționat textual pentru prima dată — referindu-ne la documente ce ni s-au păstrat în original și nu în copii — într-un act din 24 aprilie 1484¹.

Prin el, Vlad Călugărul confirmă unor boieri niște sate pe care le scutește de dări, printre care și de „vinăriciul care este domnesc”. Patru ani mai devreme, aceeași întărire cu scutiri de la Țepeluș, pentru aceiași boieri, nu menționa decît „vinăriciul”, fără vreo altă determinare a lui². Precizarea de la 1484, că e vorba de un vinărici *domnesc*, se face desigur pentru a-l deosebi de un alt vinărici.

Vinăriciul boieresc apare în acte cam în aceeași vreme. La 14 aprilie 1496, Radu cel Mare întărea mănăstirii Govora sate și o vie la Copăcel, „cu vinăriciul de la acea vie, domnesc și boieresc”³ (съ виндрич от тоязи виноград, господскем и

¹ D.I.R.B., veac. XIII—XV, p. 181.

² *Ibidem*, p. 166.

³ *Ibidem*, p. 239.

болѣрском¹ Același voievod, miluind mănăstirea Glavacioc cu niște vie la Topoloveni, îi dăruia și vinăriciul domnesc și i-l întărea pe cel boieresc². În 1512, mănăstirii Cutlumuz îi erau confirmate posesiunile mai multor sate, precizându-se că vecinii care au vie pe hotarul mănăstirii sînt obligați să dea acesteia „vinăriciul, și domnesc și boieresc”³.

Începînd din veacul al XVI-lea și pînă în veacul al XIX-lea, pe măsură ce se dezvolta viticultura, această formă a rentei, vinăriciul boieresc, apare în nenumărate acte interne, fie particulare, fie ale cancelariei domnești. Constituind obiectul articolului de față, vinăriciul boieresc va fi studiat în evoluția lui de-a lungul orînduirii feudale, cu prezentarea și analizarea condițiilor apariției sale, a terminologiei sub care este atestat, a caracterului ce îl are, a cuantumului în care este ridicat și a formei în care este perceput.

Aceste probleme nu au constituit pînă acum, în istoriografia noastră, obiectul unor studii aprofundate, vinăriciul boieresc fiind amintit doar în unele lucrări de sinteză.

Terminologia. Termenul de *vinărici boieresc* îl găsim, pînă în ultimul sfert al veacului al XVII-lea, atît în actele de limbă slavă, cît și în cele de limbă română.

Către sfîrșitul veacului al XVII-lea își face loc în documente o altă noțiune pentru denumirea vinăriciului boieresc, și anume aceea de *otaștină* (otacină, otaștină, otașniță). Termenul l-am găsit pentru prima dată menționat într-un document original din 12 noiembrie 1683, prin care ispravnicii scaunului Bucureștilor poruncesc unor orășeni din Cîmpulung să-și dea vinăriciul din viile ce le au la Văleni, în Dealul Piteștilor, la mănăstirea Sfînta Troiță, căci „toți și-au dat otașnița după obicei, iar voi ați luat vinul noaptea și ați fugit și n-ați dat otaștina”⁴.

Pînă la mijlocul veacului al XVIII-lea, cînd termenul de otaștină înlocuiește aproape definitiv vechiul termen de vinărici boieresc, cele două denumiri apar concomitent în acte⁵. Dar tot acum, noțiunea mai este redată și prin alte cuvinte: dijma pămîntului⁶, vinăriciul pămîntului⁷, vinărici românesc⁸, zeciuală pămîntului⁹, adetul pămîntului¹⁰, otaștina pămîntului¹¹, otaștina moșiei¹² sau otaștina viilor¹³. Vinăriciul rumânilor către stăpînul pămîntului mai poartă și numele de *dat din vin*¹⁴.

¹ D.I.R., B., veac XIII—XV, p. 401 — planșă.

² *Ibidem*, veac XVI, vol. I, p. 43.

³ *Ibidem*, p. 76.

⁴ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/41.

⁵ Astfel, pe cînd la 1709, la Topoloveni, obligației i se zice otaștină, la Cernătești și Lupești, între 1710 și 1734, i se spune vinărici boieresc (Arh. st. București, M-rea Nuceț, XX/48; M-rea Glavacioc, XVII/12, XVII/14, XVII/16 și M-rea Radu Vodă, V/15).

⁶ *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. I, Țara Românească, p. 225 (Volumul va fi citat mai departe sub: *Doc. relații agrare*).

⁷ Arh. st. București, M-rea Nuceț, XVII/26.

⁸ N. Iorga, *Documentele Cantacuzinilor*, București, 1901, p. 51, 59.

⁹ *Doc. relații agrare*, p. 320.

¹⁰ *Ibidem*, p. 365.

¹¹ *Ibidem*, p. 430.

¹² *Ibidem*, p. 450.

¹³ *Ibidem*, p. 491.

¹⁴ Arh. st. București, M-rea Strehajă, VIII/1.

În prima jumătate a veacului al XVIII-lea, în perioada pătrunderii termenului de otaștină în actele oficiale, diecii simt nevoia de a-l explica : ei caută să redea noțiunea prin perifraze ca : „vinăriciul pământului, ce se zice otaștină“¹, „otaștina, adică dijma moșiei“², „otaștina, adică dijma pământului“³, „otaștina este hacul (darea) pământului“⁴. Toate aceste explicații ale noțiunii de vinărici boieresc, pregnant redade alături de noțiunea de moșie, de pământ, vin să consfințească, o dată mai mult, dreptul la dijma al stăpînului locului, oglindind în același timp începuturile unor transformări ale proprietății feudale.

Proprietatea viticolă și relațiile de proprietate

Din cele de mai sus s-a putut vedea că în viticul-tura românească medievală, acolo unde există vinărici boieresc, există întotdeauna și o dublă și separată proprietate : asupra locului pe care e sădită vița și asupra viței, a butucilor. Pentru amenajarea unei vii, cînd nu o sădea proprietarul locului, era necesară o prealabilă înțelegere între stăpînul locului și cel ce dorea să planteze via. După obiceiul țării, ca și după legiuiri, era interzisă sădirea viței de vie pe teren străin, fără învoirea stăpînului locului⁵. Odată învoiala făcută, din ea decurgeau pentru ambele părți contractante anumite obligații, care făceau ca proprietatea viticolă de acest gen să aibă anumite limite⁶. Acestea, variînd de la epocă la epocă, sînt întotdeauna mai largi pentru proprietarii terenului decît pentru cei ai viței, mai ales pentru faptul că în evul mediu stăpînul terenului este de obicei un feudal, un privilegiat, iar cel al viței, aproape întotdeauna un producător direct.

Stăpînul pământului nu putea alunga de pe terenul său pe proprietarul viței, atîta vreme cît acesta se îngrijea de vie și respecta obligațiile de dijma. Cînd condițiile erau călcate, proprietarul terenului se putea face stăpîn al viței, fie lucrînd-o pe seama sa, fie cedînd-o altora.

Conform normelor juridice medievale, toate clasele și categoriile sociale, cu excepția rumânilor și țiganilor, puteau beneficia de dreptul de proprietate asupra unor terenuri cu viță. Viță însă putea avea oricine, indiferent de starea sa socială. În genere, dat fiind că, spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, mai bine de jumătate din pământul țării se găsea în mîinile feudalilor, proprietatea dealurilor cu vii era în primul rînd domnească, boierească și mănăstirească, iar în al doilea, megieșească. Proprietatea viței era, în schimb, mai ales țărănească (megieși sau vecini) dar, pe alocuri, și orașenească. Aceasta fiind situația în ce privește dubla proprietate viticolă, pe feudali îi surprindem de regulă făcînd tranzacții numai cu moșia (pământul), pe megieși, țîrgoveți și slujitori, fie cu moșia, fie cu vița aparte, iar pe rumâni, întotdeauna numai cu vița.

¹ Arh. st. București, M-rea Nucet, XX/54, Act din 13 aprilie 1719.

² *Ibidem*, M-rea Căscioarele, II/4, Act din 20 septembrie 1744.

³ *Doc. relații agrare*, p. 428.

⁴ *Ibidem*, p. 491.

⁵ *Indreptarea legii*, 1652. Ed. Academiei R.P.R., p. 282—283 ; *Pravilniceasca condică*, 1780, Ed. Academiei R.P.R., p. 82 ; Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, București, 1859, p. 237 ; vezi și doc. cu data 26 aprilie 1692 (Academia R.P.R., LI/6).

⁶ Vezi D. MIOC, *Despre proprietatea viticolă în Țara Românească*, în volumul omagial *Andrei Oțetea*.

În terminologia medievală românească, via care are viță sădită pe loc străin și de pe care se ia vinărici boieresc se numește *vie dajnică*. Ea putea deveni *vie nedajnică*, adică fără vinărici, prin concentrarea în aceeași stăpînire atît a terenului, cît și a viței, fapt realizat, fie prin trecerea viței în proprietatea stăpînului locului, fie prin trecerea terenului în stăpînirea celui cu vița, fie prin trecerea amîndurora în mîinile unei terțe persoane, care cumpără de la unul locul, de la altul vița.

În concurența în care intră stăpînul terenului cu cel al viței pentru stăpînire deplină cînd cei doi aparțin unor clase sau categorii sociale diferite, va învinge aproape întotdeauna cel ce ocupă în ierarhia feudală o treaptă superioară, iar cînd fac parte din aceeași categorie, stăpîn deplin va deveni de obicei cel al terenului. În cazurile foarte rare cînd un feudal cumpără numai vița și cînd stăpîn al locului nu este el, în foarte scurtă vreme reușește să dobîndească și terenul, chiar și atunci cînd proprietari ai acestuia sînt obșteni. Cumpărarea, fie numai a locului, fie numai a viței de către feudal este primul pas pentru pătrunderea în obștea devălmașă, deschizînd drumul spre cîmpirea silnică a pămînturilor obștești, inclusiv a dealurilor cu vii¹.

Cîștigarea numai a unei laturi a proprietății, teren sau viță, nu-i mulțumea pe feudali; ea nu însemna și pătrunderea în obștea satească. Pentru aceasta, ei aveau nevoie și de stăpînire în cîmp, singura care le dădea și calitatea de membru al obștii². Această calitate odată obținută, feudalul era asigurat că: *a)* nu va mai da vinărici nimănui, *b)* că va primi vinărici de la străinii ce au vii pe dealul obștesc, în cantitate proporțională cu ocina din cîmp și *c)* că va putea să treacă la răsturnarea celorlalte părți ale moșnenilor, îndeosebi la cîmpirea viilor. Fenomenele de mai sus sînt bogat susținute de acte contemporane.

Caracterul vinăriciului boieresc. Din cele de mai sus s-a putut constata că vinăriciul boieresc este o dijmă pe care o iau stăpînii terenului de la cei ce au viță sădită pe acel teren. Din caracterul proprietății (feudală sau țărănească), ca și din relațiile de proprietate putem stabili și caracterul vinăriciului. În toate cazurile în care stăpînul terenului, cel care primește vinăriciul, este un feudal, iar stăpînul viței, cel care îl dă, este un producător direct (fie țăran: moșnean sau rumân, mai tîrziu clăcaș, fie tîrgoveț sau slujitor), vinăriciul are caracter de rentă feudală. Provenit din supranunca producătorilor direcți și fiind o realizare economică a proprietății funciare feudale, vinăriciul boieresc este, în atare situații, rentă feudală.

Mai sînt însă și situații particulare, în care, de pildă, un feudal dă vinărici altui feudal sau chiar unor moșneni, sau moșneni care dau vinărici altor moșneni, sau tîrgoveți și slujitori care-l dau obștii țărănești libere. Prima situație, cînd feudalul e supus la vinărici, este cu totul temporară, fiind rezolvată de feudal însuși prin acapărarea terenului sau de domnie prin scutirea de vinărici boieresc³. Celelalte cazuri însă, se întîl-

¹ D. Mioc, *op. cit.*

² Vezi pentru aceasta lămuririle clare date de H. H. Stahl în *Contribuții la studiul satelor devălmașe*, vol. II, București, 1959, p. 255—256.

³ Este cazul mării Radu Vodă (*D.I.R.B.*, XVI, vol. V, p. 454—455) și al mării Glavacioc (*Ibidem*, vol. IV, p. 96—97).

nesc ceva mai des. În asemenea situații, vinăriciul poate fi socotit mai degrabă o formă a arendei feudale¹. Este desigur greu de stabilit, în problema caracterului vinăriciului boieresc, o delimitare precisă între vinăriciul ca formă a rentei feudale și cel ca formă a arenzii. Socotim că acolo unde terenul este în mâinile clasei stăpînitoare, iar vița în cele ale claselor și păturilor exploatate, dijma aceasta din vii este o formă a rentei, iar acolo unde stăpînirea pămîntului este încă în mâinile țărănimii libere, vinăriciul constituie forma unei arenzii, indiferent de categoria socială a stăpînului viței.

Cuantumul. Cuantumul vinăriciului boieresc a variat de la epocă la epocă și de la o regiune viticolă la alta².

La apariția sa în acte, el este amintit întotdeauna ca „zeciuală” sau „a zecea” din vin, ca și vinăriciul domnesc³. Acest cuantum, obișnuit și pentru alte culturi, reprezentînd clasică dijmă, îl găsim pînă în a doua jumătate a veacului al XVII-lea⁴, răspîndit în toată Țara Românească, acolo unde sînt vii, în regiunea Piteștilor, a Tîrgoviștei, a Buzăului, a Segarcei, a Ocnelor Mari. Cuantumul vinăriciului boieresc, în măsură precisă de capacitate, este amintit prima dată într-un act din 1620, cînd un oarecare Albu, după ce pune în valoare o vie părăsită, se învoiește cu stăpînul terenului să dea vinăriciul „ca alafți dajnici, de în zeci, o vadră”⁵. În 1633, rumâni din Albulești își dau datul din vin, tot din zece vedre o vadră⁶. Formula repetă de fapt pe cea folosită la vinăriciul domnesc.

Începînd cu a doua treime a veacului, întîlnim în diferite regiuni vinăriciul boieresc luat în cuantum mai mic, și anume o vadră din 15. La Văleni (raionul Pitești)⁷, la Topoloveni⁸ și Lupești (în orașul București)⁹, stăpînii moșiilor sînt împuterniciți să ia vinăriciul în acest cuantum, ceea ce reprezintă numai 6,66% din producție. În 1637, Matei Basarab, dînd voie mănăstirii Sf. Troiță să ia vinăriciul din Dealul Vălenilor, domnesc și boieresc, precizează că cel din urmă să fie „din 15 vedre o vadră, cum au luat an și anțert”¹⁰.

De la jumătatea veacului al XVII-lea înainte, cuantumul vinăriciului boieresc scade și mai mult, ajungîndu-se la o vadră din 20, adică la 5%.

¹ Nu poate fi vorba de arenda capitalistă din secolele XIX—XX, în care intervine întreprinzătorul capitalist.

² Cu mulți ani în urmă, C. Giurescu arăta că vinăriciul boieresc „varia de la 1 din 10, pînă la 1 din 20” (*Studii de istorie socială*, București, 1943, p. 178); recent, și P. P. Panaitescu arată variabilitatea vinăriciului boieresc (1/15 și 1/20), menționînd că este mai mic decît cel domnesc (*Obștea țărănească*, p. 124).

³ *D.I.R.*, B., veac XIII—XV, p. 207, 225; XVI, vol. I, p. 48, 156.

⁴ Ultimul act în care se exprima clar acest cuantum este din 28 sept. 1677. Prin el se poruncește orașenilor din Cimpulung să-și dea vinăriciul la m-rea Sf. Troiță „domnesc, din 10 vedre 1 vadră, și boierescu iar din 10 vidri 1 vadră” (Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/38).

⁵ *D.I.R.*, B., XVII, vol. III, p. 485.

⁶ Arh. st. București, M-rea Strehăia, VIII/1.

⁷ *Ibidem*, M-rea Radu Vodă, XVIII/9.

⁸ *Ibidem*, M-rea Nucet, XVII/8.

⁹ *Ibidem*, M-rea Radu Vodă, V/3.

¹⁰ *Ibidem*, XVIII/9.

În asemenea raport, vinăriciul este amintit pentru prima dată într-un act din 1650, tot pentru mănăstirea Radu Vodă, poruncindu-se tuturor celor ce au vie la Lupești, pe moșia mănăstirii, să-și dea vinăriciul „din 20 vedre 1 vadră”¹. În terminologia modernă, adică în *procente*, acest quantum al vinăriciului, de 1/20, adică 5%, este exprimat abia spre sfârșitul veacului al XVIII-lea; în 1779, sătenii din Ocița, jud. Dimbovița, mărturisesc că dau mănăstirii Dealul „otaștină dintr-o sută vedre, cinci, cu vadră de zece ocă”². De la sfârșitul veacului al XVII-lea, în tot cursul veacului următor și în prima jumătate a celui de al XIX-lea, otaștina se percepe în cantitate aproape constantă de o vadră din 20, adică de 5% din recolta de vin, în toate regiunile viticole ale țării, quantum care se legalizează și generalizează probabil la 1744, printr-o hotărâre a domnului și divanului³. Același quantum este legiferat și în *Pravilniceasca Condică*, la 1780⁴.

Întâlnim totuși și unele excepții — este drept, foarte rare — în care quantumul este altul. Excepția rezultă din situații speciale, de obicei în urma unei înțelegeri între părți sau a unei hotărâri domnești. Astfel, mănăstirea Găiseni obține de la domnie scutire de vinărici domnesc pentru cei ce vor sădi vie la Oncești, pe moșia ei, aceștia fiind obligați numai la plata otaștinei, care însă este mai mare, anume de o vadră din zece. Hotărârea e și motivată: „...lăcuitorii... știindu că vor da la mănăstire din tot vinul ce vor face, zeciuală, din zece vedre de vin o vadră... să vor putea îndemna mai mulți a sădi vie pe acel loc...”⁵ La fel dau otaștina, în 1770, și cei ce au vie pe Dealul Brătuleștilor, al mănăstirii Cîmpulung, tot 10%⁶, situație întâlnită și la Scăiani, pe moșia mitropoliei⁷.

Oa regulă generală, însă, otaștina rămîne pe tot cuprinsul țării de 5%.

Constatăm deci că, spre deosebire de dijmele din alte produse, care fie că au stagnat la quantumul inițial, fie că au mers chiar crescînd, vinăriciul boieresc are o evoluție inversă, ajungîndu-se, la un moment dat, la jumătate din quantumul inițial perceput. De la 10% în secolele XV—XVI, scade la 6,66% în secolul următor și la 5% la sfârșitul secolului al XVII-lea și în tot cursul secolului al XVIII-lea, ca și în prima jumătate a celui următor.

Pînă la stabilirea definitivă și pe întreaga țară a acestui quantum de 5% a trecut destulă vreme în discuții între cei cu interese contrarii, în

¹ Actul precizează și categoriile sociale care sînt obligate să dea vinăriciul boieresc, dacă au viață pe Dealul Lupeștilor. Mănăstirea e volnică să ia „de la tot omul, ver fie boiarin, ver roșiu, ver căpitan, ver iuzbașa, ver călăraș, ver dărăbanț, ver ce om va avea vie pe acel loc, ce iaste al mănăstirii de moșie” (Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, V/4).

² *Doc. relații agrare*, p. 657.

³ În actul din 6 aprilie 1745, caimacamii Craiovei, referindu-se la hotărârea „ce-au lăcut mărița sa vodă în trecuta toamnă”, poruncesc celor ce au vie pe moșia mării Vierăș „să-și dea otaștina pămîntului din 20 vedre o vadă” (*Ibidem*, p. 430). Vezi, în același sens, documentul din 19 febr. 1745, în care se precizează că această hotărâre de a se „da otaștina... din 20 dă vedre dă vin, o vadră...”, „din divan s-au izbrănit” (*ibidem*, p. 428).

⁴ „Să dea otaștină la doaozeci de vedre o vadră” (*Pravilniceasca condică*, p. 82).

⁵ *Doc. relații agrare*, p. 375; act din 6 iulie 1755.

⁶ Arh. st. București, M-rea Cîmpulung, LXI/121.

⁷ *Ibidem*, Mitrop. Țării Românești, LXXVII/29. — Se dă așa în urma unei învoielii contractate de către cel ce deține vie, „fiindcă și viața și pămîntul iaste al mitropoliei”.

litigii în fața unor dregători locali sau chiar a divanului. Unii dintre feudali acceptau cu greu micșorarea veniturilor lor. Mănăstirea Radu Vodă după ce recunoscuse, în 1635¹, pentru viile de la Văleni, cuantumul de 1/15, trei ani mai târziu² revine la vechiul obicei de 1/10, pe care-l menține pînă în 1663. În acest an (1663), la 20 mai³, mănăstirea este împuternicită să-și ia vinăriciul boieresc, „iar den 10 vedre 1 vadră“, ca și din cel domnesc; dar, la 18 octombrie același an, cei cu vița se tocimesc să dea numai o vadră din 20, invocînd obiceiul de „mai denainte vreme“⁴. Din 1664 și pînă în 1677, documentele pentru această moșie nu mai dau cuantumul, precizîndu-se doar că se da „după obicei“⁵, probabil 1/20. În 1677 se revine la cuantumul de 1/10⁶, care se menține, după cît se pare, pînă spre sfîrșitul secolului al XVII-lea. În 1715, vinăriciul la Văleni era iarăși „dăn 20 de vedre de vin o vadră“⁷.

O situație similară găsim și la viile de la Topoloveni, de pe moșia mănăstirii Nucet. De unde la 1641 se convenise asupra cuantumului de 1/15⁸, în 1648 se revine la cel tradițional de 1/10⁹, ca abia după 1661 să se încetățenească cel de 1/20¹⁰.

Se pare că la început această reducere de cuantum s-a făcut numai în oazuri speciale, fie atunci cînd era vorba de vii tinere sau vii sădite pe un deal pe care pînă atunci nu existaseră vii, fie cînd interveneau înțelegeri între cele două părți, ca în schimbul scăderii cuantumului vinăriciului să se facă transporturi de vin sau alte angarale.

Sădirea și îngrijirea unei vii pînă dădea rod se făceau cu greutate și necesitau multă muncă; apoi, viile tinere produceau vin puțin. Unele din acele vremii menționează acest fapt. Astfel, la 1648, „volnicindu-se“ mănăstirea Radu Vodă să-și ia vinăriciul de pe Dealul Lupeștilor și al Văcăreștilor, în cuantum de 1/15, se precizează că vor lua așa „din viile cele nouă“¹¹. La fel, cînd se ia 1/20 de către aceeași mănăstire și din același loc, se spune: „den viile cele nou, den 20 vedre 1 vadră“¹².

Dacă la 1647 mănăstirea Radu Vodă își transporta singură la București, „cu carăle“ sale, vinul provenit din vinăriciul de la Văleni, în cuantum de 1/10, în 1664 orășenii din Cîmpulung se plîng că li s-a stricat obiceiul de a da 1/10 și li s-a fixat să dea 1/24, iar călugării „au nevoit pe orășani de au dus vinul la mănăstire cu buțile și cu carăle lor“¹³. Domnia îi scutește pe cîmpulungeni de transport și fixează vinăriciul la 1/20.

¹ Arh. st. București. M-rea Radu Vodă, XVIII/9

² *Ibidem*, XVIII/10.

³ *Ibidem*, XVIII/29.

⁴ *Ibidem*, XVIII/30.

⁵ *Ibidem*, XVIII/34, 37.

⁶ *Ibidem*, XVIII/38.

⁷ *Ibidem*, XVIII/46.

⁸ *Ibidem*, M-rea Nucet, XVII/8.

⁹ *Ibidem*, ms. 457, f. 91.

¹⁰ *Ibidem*, M-rea Nucet, XX/22, 26, 48

¹¹ *Ibidem*, M-rea Radu Vodă, V/3.

¹² *Ibidem*, V/4.

¹³ Academia R.P.R., XXI/194.

Schimbarea nu convenea orășenilor; probabil că reducerea vinăriciului nu echivala cu costul transportului, care era mai ridicat.

Este interesant și merită să fie relevat, și în cazul cuantumului vinăriciului boieresc, rolul pe care-l joacă tradiția invocată în litigii de către părțile interesate sau de domnie. Feudalii, ca și producătorii direcți, în sprijinul menținerii sau fixării aceluși quantum care le favoriza interesele, fac apel la *obicei*. Feudalii invocă de regulă străvechiul obicei al dijmei, de 1/10, pe cînd cei ce dau vinăriciul apelează la „obiceiurile” mai noi, de 1/15 sau 1/20, numindu-le însă obiceiuri „vechi” sau obiceiuri „de mai dinainte vreme”.

E de reținut că la distanțe mici de timp se invocă *aceeași* „lege veche” sau „obicei” pentru cantumuri diferite de vinărici boieresc, ridicat uneori chiar de pe aceeași moșie. Între 1648 și 1650, deși mărimea vinăriciului este de 1/10, 1/15 și 1/20, în acte se menționează, de două ori în cazul Lupeștilor¹ și o dată pentru Topoloveni², că el se dă „după cum iaste legea și obiceiul”.

Pentru ambele vinăriciuri, domnesc și boieresc, justificarea cuantumului se face de regulă prin enunțări de genul: „cum a fost legea veche”. „cum iaste obiceiul”, „cum iaste legea și obiceiul”, „pre obiceiul cel vechi”, „după obicei”. Observăm însă că uneori formulările sînt deosebite: una pentru evocarea obiceiului în cazul cuantumului vinăriciului domnesc și alta pentru cel boieresc. Intervin unele elemente noi: pentru cel domnesc, se precizează că se dă precum iaste legea și obiceiul țării³ sau „cum iaste obiceiul țării”⁴; pentru cel boieresc se menționează că se ia „cum este legea și obiceiul moșii”⁵ sau „precum iaste obiceiul moșiei”⁶. Prin urmare, în terminologia ce se referă la justificarea vinăriciului și a cuantumului său intervin două elemente noi: „obiceiul țării”, pentru cel domnesc și „obiceiul moșii”, pentru cel boieresc. În cazul primului, fiind vorba de reglementarea unor raporturi între stat și proprietarii de vii, pe întreaga țară, era necesară invocarea unor norme de drept feudal public, ceea ce foarte probabil se și face prin formularea amintită: „legea și obiceiul țării”. În cazul vinăriciului boieresc, reglementîndu-se raporturi între particulari, adesea diferite de la moșie la moșie, prin formularea „legea și obiceiul moșiei” se invocă de fapt anumite norme de drept feudal privat. În ce măsură noțiunile de drept public și drept privat începuseră să se cristalizeze în mintea contemporanilor, încă din a doua jumătate a veacului al XVII-lea, este greu de precizat.

Se ridică, justificat, unele întrebări asupra cauzelor care au determinat scăderea vinăriciului boieresc de la 10 la 5%. Dacă ne îndreptăm

¹ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, V/3.4.

² *Ibidem*, mss. 457, f. 91.

³ Actul este o întărire a vinăriciului domnesc din Dealul Lupeștilor mării Mălai Vodă, făcută de Grigorie Ghica la 22 august 1669 (Academia R.P.R., XLIV/86).

⁴ *Doc. relații agrare*, p. 532.

⁵ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, V/4, pentru dealul Lupeștilor.

⁶ *Ibidem*, M-rea Glavacioc, XVII/10, pentru dealul Cernăteștilor, jud. Saac.

atenția asupra timpului când au loc aceste modificări de quantum, constatăm că ne aflăm într-o epocă de avînt al luptei maselor populare împotriva exploatării feudale. Producătorii direcți, și în primul rînd țărăniimea dependentă, reușesc să smulgă feudalilor pe diferite căi, anumite concesi.

Fenomenul s-a manifestat și în raporturile de producție din viticultură. Constatăm că, în anumite perioade de timp, producătorii direcți manifestă lipsă de interes față de cultura viței de vie, fie prin abținerea de a sădi vii noi pe teren străin, fie prin părăsirea viilor pe care le aveau. Multe vii sînt lăsate în țelină, începînd mai ales din a doua jumătate a veacului al XVII-lea, producînd mari pagube statului și stăpînilor de moșii, încît domni ca Brîncoveanu¹, Constantin Mavrocordat², Matei Ghica³ și Alexandru Ipsilanti⁴ se văd nevoiți să ia măsuri aspre, mergînd pînă la confiscarea viilor de la stăpînii lor și cedarea către alții, care s-ar fi angajat să le lucreze.

Marele volum de muncă aproape permanentă cerut de cultura viței de vie, rodirea ei abia la 4—6 ani de la plantare, timp în care sadul reclama aceeași îngrijire ca și o vie bătrînă, quantumul ridicat al dijmei pentru cele două vinăriciuri, felurile alte dări pe vii luate de domnie, fac ca în perioadele de maximă exploatare fiscală și feudală să se manifeste puternic și protestatar fenomenul părăsirii viilor și al reținerii de la noi plantări de viță.

Opoziția clasei stăpînitoare este mai puțin dîră decît ar fi de așteptat. După ce au luat unele măsuri, puțin eficiente, pomenite mai sus⁵, stăpînii de moșii au început să fie de acord cu un quantum mai scăzut al vinăriciului, mai întii de 6,66%, apoi de 5%. În fond, chiar și acest raport de 1/20 din recolta de vin reprezenta pentru stăpînii terenurilor cu vii un venit acceptabil, avîndu-se în vedere că nu făceau în asemenea culturi nici un fel de investiții, nu depuneau nici un fel de muncă, iar locurile pe care le cedau pentru vii erau de obicei improprii pentru cereale. Vinul, devenit marfă căutată pe piața internă și externă, deținerea monopolului asupra vînzării lui în speranța, nu fără temei, că un vinărici mai scăzut e un îndemn la lărgirea viticulturii și deci la sporirea venitu-

¹ Egumenul de la Nucet este imputernicit ca pentru viile de la Topoloveni să dea de știre celor ce și le-au părăsit să se întorcă, căci altfel vor fi date „altora să le lucreze și să le stăpîneasă cu pace“ (Arh. st. București, ms. 457, f. 103).

² Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/55.

³ Hotărîrea stăpînilor de vii de a obține condiții mai bune de dijmă se vede îndeosebi dintr-un act din 1753, prin care se arată că mulți din cei ce au vii la Daia, jud. Vlașca, pe moșia m-rii Cășcioare, le-au părăsit și „nici vor să și le lucreze ei, nici le vînd, nici le dau altora ca să le lucreze... din care pricină să păgubește m-rea de otaștină și cămara domnească de vinărici“ (Arh. st. București, M-rea Cășcioare, II/11).

⁴ *Pravilniceasca condică*, ed. cit., p. 84.

⁵ În prima sa domnie, Grigore II Ghica a dat de asemenea porunci celor cu vii părăsite să se întorcă pînă în martie 1735, căci altfel le vor pierde. Se vede că porunca n-a prea avut urmări, căci în anul următor, Constantin Mavrocordat, constatînd că sînt „multe vii părăsite de unii și alții“, imputernicește din nou pe stăpînii terenurilor să ia viile pe seama lor și să le dea altora în lucru. Pe cei ce vor accepta să le lucreze, domnia îi și scutește de pogoanîrit vreme de trei ani (Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/55).

rilor globale, au fost alte cauze care i-au făcut pe feudali să cedeze cu destulă ușurință la cererile celor interesați în micșorarea otaștinei. Stăpînii moșiilor cu vii au avut grijă ca prin felurite meșteșugiri, cum sînt mărirea vedrei de calcul al vinăriciului de la 10 la 12 ocale¹, transportul vinului pe seama stăpînilor viței² sau confecționarea gratuită a unor buți de către aceștia³, să reducă din pierderile cauzate de scăderea cwantumului otaștinei.

Forma vinăriciului boieresc. Cînd și cum se lua.

Dacă pînă la mijlocul veacului al XVII-lea nu se poate pune problema formei vinăriciului boieresc, el fiind per-ceput întotdeauna în natură, de aci înainte, datorită dezvoltării mai accentuate a pieței, ca și a creșterii în importanță a banilor, interesele feudaliilor și ale producătorilor direcți încep să se ciocnească și în această privință. Prețul vinului pe piață, determinat în primul rînd de recoltă, este factorul hotărîtor în tendința spre una sau alta din forme, vin sau bani. E de la sine înțeles că interesele le sînt contrarii; ceea ce convine stăpînilor de moșii, aproape întotdeauna este în dauna producătorilor direcți, a celor cu vița. Ciocnirile dintre ei duc la litigii și fac necesară intervenția domniei, care, veghind la apărarea intereselor clasei stăpînitoare, ia de obicei hotărîri în favoarea stăpînitorilor dealurilor pe care se află viile. Desigur sînt atestate și hotărîri ce concordă cu cererile posesorilor viței, lezînd interesele unuia sau altuia dintre feudali, dar numai atunci cînd interesele domniei, ca instituție, sau ale domnului, ca persoană, nu concordă cu cele ale stăpînitorilor de moșii sau cînd interesele întregii clase dominante sînt primejduite de permanentizarea unei situații ce creează mari nemulțumiri producătorilor direcți.

Vinăriciul boieresc în bani apare în izvoare în timpul domniei lui Matei Basarab, însă numai pe anumite moșii, de obicei acolo unde vinăriciul domnesc — care se plătea de mai înainte în bani — se lua de același stăpîn ca și cel boieresc. Este, de exemplu, cazul viilor de la Văleni, județul Muscel, de unde mănăstirea Radu Vodă lua ambele vinăriciuri. Într-un act din 1715 se arată că cei ce aveau vii pe moșia mănăstirii au dat vin pentru vinărici pînă în timpul lui Matei Basarab, care, la cererea stăpînitorilor viței și cu învoirea egumenului, hotărăște să se dea bani⁴. Pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea se dă cînd vin, cînd bani, forma vinăriciului boieresc variînd de la moșie la moșie și de la domn la domn, de obicei după cum o cereau interesele celor mai puternici⁵. Variațiile acestea se continuă cu mai mare frecvență și intensitate și în prima jumătate a veacului următor. Se întîmplă uneori ca pe aceeași moșie, același domn, în decursul unui singur an, să ia măsuri contradictorii. Bunăoară, în august 1724, Nicolae Mavrocordat poruncește celor ce au

¹ *Doc. relații agrare*, p. 657, 658.

² Academia R.S.R., XXI/194.

³ Arh. st. București, M-rea Cîmpulung, LX/120.

⁴ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/47.

⁵ Astfel, pe cînd la Văleni vinăriciul boieresc se lua, între 1663—1672, în bani, la Topoloveni, pînă la începutul veacului al XVIII-lea, se lua în natură.

vii pe moșia mănăstirii Nucet, la Topoloveni, să dea vin după obicei, ca mai înainte, căci așa s-a hotărât¹. În noiembrie același an, domnul revine și hotărăște să se dea bani, iar nu vin, conform unui așezământ mai vechi². Trei ani mai târziu, în 1727, tot Nicolae Mavrocordat revine din nou și, referindu-se la mila anterioară ce le-a făcut, hotărăște să se dea „vin, iar nu bani... după cum au fost obiceiul”³. În primul și ultimul act, când poruncește să se dea vin pentru vinărici, domnul se referă la existența „obiceiului”, aceasta fiind forma tradițională, în cel de-al doilea act, se referă la un „așezământ” de „mai înainte vreme, den zilele altor domni”. În acest din urmă caz este probabil vorba de hotărârea luată de Matei Basarab, arătată mai sus. Factorii care au cauzat aceste măsuri diferite, la intervale atât de scurte, nu sînt menționați în documente. Se pare, însă, că cel de-al doilea act s-a dat în urma plîngerii egumenului mănăstirii Nucet, servind, desigur, interesele sale.

Mihai Racoviță, în actele ce le-a dat, între 1741 și 1744, privitoare la vinăriciul boieresc, susține să fie luat în natură și nu în bani⁴. Dimpotrivă, urmașul său la domnie, Constantin Mavrocordat, care și în privința vinăriciului boieresc ia unele măsuri cu caracter general, sprijină forma în bani a acestuia. Chiar dacă la începutul domniei el admite ambele forme, revine apoi hotărît în favoarea celei în bani. La 20 septembrie 1744, domnul împuternicește pe egumenul mănăstirii Cășcioarele să-și ia otaștina de pe dealul satului Daia, jud. Vlașca, 1/20, „însă să plătească acei cu viile vadra de vin cîte bani 10, iar de nu vor avea bani, să dea și vin”⁵. Un an mai târziu se ia în divan hotărîrea ca toți cei ce au vîi pe moșiile mănăstirilor să-și dea otaștina 1/20 în bani, plătind vadra cu 20 de bani⁶.

Apoi Grigore II Ghica revine la tradiționala formă în natură a otaștinei. Încă din 1749, el se referă la hotărîrea pe care a luat-o împreună cu tot sfatul, ca vinăriciul boieresc să se dea în vin și nu în bani⁷. Modul de percepere a otaștinei în vin este sprijinit și de Matei Ghica⁸ și asupra

¹ Arh. st. București, M-rea Nucet, XVII/28.

² *Ibidem*, XX/63.

³ *Ibidem*, XX/64.

⁴ *Ibidem*, ms. 192, f. 37, 43 v, 44.

⁵ Arh. st. București, M-rea Cășcioare, II/4.

⁶ *Doc. relații agrare*, p. 428, 430. În același sens, al plății otaștinei cu 20 de bani vadra, vorbese și documentele cu data 1746 febr. 10, privitor tot la moșia Daia (Arh. st. București, M-rea Cășcioare, II/5) și 1747 febr. 19 referitor la viile de la Topoloveni (*Ibidem*, ms. 457, f. 123 v).

⁷ La 9 sept. 1749, egumenul m-rii Nucet este împuternicit să-și ia otaștina de la viile de pe dealul Topolovenilor 1/20, „însă, după cum li s-a orînduit de la domnia mea mănăstirilor pentru otaștină, vin să ia, iar nu bani, după cum coprinde și în testamentul ce am făcut... care l-am întărit domnia mea cu tot sfatul”. (*Ibidem*, M-rea Nucet, XX/86). În același sens, vezi și un document din 15 sept. 1749, pentru m-rea Fedeleșciori (N. Iorga, *Studii și documente*), V, p. 494).

⁸ La 18 dec. 1752, domnul poruncește celor cu vîi la Topoloveni să-și dea otaștina 1/20, însă egumenul „vin să ia, iar nu bani, după cum coprinde și testamentul ce-au făcut domnia sa, răposatul părintele domniei mele” (Arh. st. București, M-rea Nucet, XVII/34).

lui nu vor mai reveni nici ceilalți domni, așa că pînă la sfîrșitul epocii de care ne ocupăm, această formă va fi precumpănitoare¹

Desele schimbări ale formei de percepere a vinăriciului boieresc în curs de un secol și jumătate, după cum s-a mai spus, își au cauzele directe în satisfacerea sau lezarea de către domnie a intereselor stăpînitorilor de moșii sau ale stăpînitorilor viței.

Un preț scăzut al vinului pe piață, fie din pricina recoltei prea îmbelșugate, fie a lipsei de cerere, atrăgea dorința stăpînitorului terenului de a i se plăti vinăriciul în bani. În asemenea cazuri, de obicei, prețul vedrei de vin pentru vinărici, fixat prin învoială și hotărîre domnească, era mai ridicat decît prețul vedrei de vin pe piață. Evident, interesele stăpînitorilor viței, adică ale celor ce dădeau vinăriciul, ar fi fost, dimpotrivă, să-l poată da în natură; altminteri, în vederea realizării sumei de bani pentru plata vinăriciului boieresc, ei trebuiau să scoată în vînzare o cantitate mai mare de vin decît cantitatea ce s-ar fi convenit, de 1/10, 1/15 sau 1/20, dacă ar fi dat vin².

Cînd vinul era scump, fie pentru că era puțin, fie pentru că era căutat pe piața internă și externă, stăpînii locurilor cu vii preferau să li se dea vin pentru vinărici, iar stăpînii viței ar fi dorit să-l plătească în bani. În asemenea cazuri, de obicei, prețul vedrai de vin vîndut pe piață depășea pe cel fixat pentru vadra de vinărici; de unde și preferințele feodalilor pentru vinărici în natură, iar pentru plata lui în bani, ale producătorilor direcți. Stăpînii locului, din vinul obținut din otaștină, dacă l-ar fi vîndut, ar fi realizat o sumă mai mare decît cea care le-ar fi revenit în cazul plății lui în bani, tot așa, și stăpînii viței, dacă ar fi vîndut vinul datorat ca vinărici, nu numai că l-ar fi putut plăti conform învoielii, dar le-ar mai fi și rămas bani³.

În sensul celor relevate mai sus, documentele sînt destul de elocvente. În actul din 1715, citat și mai înainte, se arată că cei ce aveau vii la Văleni „văzînd că iaste *vinul scump*” (sublinierea ns.) pe vremea lui Matei Basarab, s-au rugat de egumen „oa să le facă rumpatoare, *să dea bani, iar nu vin...*” (sublinierea ns.) cîte 30 bani de vadră. Li se face rumpatoare și plătesc cu bani. Dar, „cînd au fost acum, văzînd delénii (cei cu vii pe deal) că se-au *eftinit vinul*, nu să suferea să dea bani, pre cum

¹ În *Pravilniceasca condică* nu se exclude plata în bani a otaștinei, însă stăpînii moșiilor să „nu-i silească să dea bani, afară numai de să vor așeza între dinșii” stăpînii viilor cu ai moșiilor (ed. cit., p. 82).

² La o recoltă de 1000 vedre, în cazul cuantumului de 1/20, vinăriciul boieresc ar fi fost de 50 vedre. Plătit în bani, la 20 de bani vadra, cit era hotărîrea, stăpînitorului locului i s-ar fi convenit 1000 de bani. Prețul pieței era însă mai scăzut, să zicem de numai 15 bani vadra. În asemenea situație, stăpînii viței, pentru a realiza suma de 1000 bani, era necesar să vîndă 66 de vedre de vin, deci cu 16 vedre mai mult decît dacă ar fi dat otaștina în natură, ceea ce, evident, nu era în interesul lor.

³ Ca și în exemplul de mai sus: la o recoltă de numai 800 vedre, cu un vinărici de 5%, ar fi fost obligatorii 40 vedre pentru otaștină. Plătită în bani, la 20 de bani vadra, suma primită de stăpînitorului locului ar fi fost de 800 de bani. Prețul pieței fiind însă mai mare, să zicem de 25 de bani vadra, pentru acoperirea sumei de 800 de bani era suficientă vînzarea a numai 32 de vedre. Prețul celorlalte opt, pînă la cifra de 40 cit reprezenta otaștina, rămînea pe seama, fie a stăpînitorului locului, în cazul otaștinei în natură, fie a stăpînitorului viței, în cazul plății ei în bani.

le iaste așezămîntul, *ci să dea vin* (sublinierea ns.), gîndind să strice acea legătură a lor¹. Domnul judecă pricina în favoarea mănăstirii, stăpîna locului, și nu așa cum cereau proprietarii viței. Exemple de felul acestuia sînt multe, toate ilustrînd legătura strînsă dintre forma vinăriciului boieresc și ciocnirea unor anume interese ale stăpînitorilor de moșii cu ale stăpînitorilor viței².

După cum rezultă din documente, prețului fixat pentru plata vedrei de vin luată ca otaștină era mai constant decît cel al pieței. De obicei, era egal cu cel plătit pentru vadră de vinărici domnesc, adică de 10, 20, 30 sau 40 de hani, în funcție de timp și de loc. Calculul sumei de plată se făcea în două feluri: fie după numărul vedrelor de vinărici datorat, fie după numărul vedrelor rezultate din întreaga producție a viei. Dacă de pildă, de pe o vie cu otaștină de 5%, adică o vadră din 20, aplicîndu-se primul mod de calcul se recoltau 1000 vedre de vin, obligația de vinărici boieresc se ridica la *50 de vedre*; convertită în bani, la 20, 30 sau 40 de bani vadră, otaștina globală de plată era de 1 000, 1 500 sau 2 000 de bani. Aplicîndu-se al doilea mod de calcul, care este de fapt mai simplu, la întreaga producție de 1 000 de vedre a aceleiași vii, se plătește de fiecare vadră de vin recoltată o sumă fixată prin învoială sau de domnie, de 1, 1,5 sau 2 bani, ceea ce ne duce la aceleași sume, de 1 000, 1 500 sau 2 000 de bani, încasate de proprietarul terenului³.

Primul mod de calcul precede în timp pe cel de-al doilea și este aplicat mai ales în secolul al XVII-lea la vinăriciul domnesc⁴. Astfel, de pildă, orașenii din Cîmpulung, în 1663, se obligă să dea pentru viile ce le aveau pe moșia mănăstirii Radu Vodă, la Văleni, „vinărici domnesc din 10 vedre o vadră; și să avem a plăti vadră de vin cîte bani 30. Și am pus zi să dăm banii de vinărici la Bobotează”⁵.

Calculul la întreaga recoltă se aplică îndeosebi în secolul al XVIII-lea, atît la vinăriciul domnesc, cît și la otaștină. Un exemplu edificator, privind acest mod de calcul, ca și trecerile de la o formă la alta, natură sau bani, a otaștinei, este cel al viilor de la Urichești, pe moșia mănăstirii Aninoasa. Dacă în 1745, în urma hotărîrii lui Constantin Mavrocordat, cei ce aveau vii aci își dădeau „otaștina, adică dijma pămîntului, din 20 de vedre de vin, o vadră, însă să nu ia vin, ci bani, plătind vadră po bani 20”⁶, în 1752, ei dădeau din nou otaștină în vin⁷. În 1760, plăteau otaștina în bani, însă la pogon⁸, după cum s-a văzut mai sus, apoi, în 1766, se învoiau cu egumenul să dea după toată recolta „de vadră cîte bani unul după cum va eși la suma vinăriciului, adică la 100 de

¹ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/47.

² *Ibidem*, XVIII/23 pentru veacul XVII; apoi ms. 192, f. 44; și *Doc. relații agrare*, p. 405, 408, pt. sec. XVIII, ș.a.

³ Arh. st. București, ms. 457, f. 123 v. și Mitropolia Țării Românești, CXI/30, pentru primul mod de calcul și ms. 130, f. 159 și Academia R.S.R., CLV/7, pentru cel de-al doilea.

⁴ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/30. Vezi în același sens și tot acolo și documentele XVIII/35, XVIII/47 și XVIII/54.

⁵ *Ibidem*, XVIII/30.

⁶ *Doc. relații agrare*, p. 427—428.

⁷ Arh. st. București, ms. 130, f. 158.

⁸ *Ibidem*, f. 158—158 v.

vedre bani 100. Și oricîtă sumă de mare am face, de toată vadra po bani 1 să avem a da"¹; deci, plăteau otaștina în bani, calculată la întreaga recoltă.

Se pare că atît acest mod de calcul, cît și plata otaștinei în bani conveneau mai mult stăpînilor viței. Incercîndu-se de către egumeni reintroducerea otaștinei în natură, în quantum de 5%, mulți din „delenii” ce aveau vii la Uricești „au lăsat viile de s-au părăgînit”. Din acest motiv, în 1772, egumenul Aninoasei acceptă vechiul sistem, anume să „ia banul de vadră, iar nu vin”². Sistemul acesta din urmă se practică în continuare pînă la începutul veacului al XIX-lea, cînd, în loc de ban de vadră, se iau cîte șase bani, ceea ce, evident, nu mai convenea celor obligați la plata otaștinei. O nouă învoială intervine, prin care rămîne ca otaștina să se dea în vin, cum era hotărîrea domnească pentru întreaga țară, în quantum de 1/20³.

În afara acestor forme obișnuite de plată a otaștinei mai sînt și altele, rezultate din învoieli între părți, ca urmare a unor situații speciale. Există, bunăoară, învoiala de a se plăti otaștina la pogon, în sumă fixă, indiferent de recoltă. Megiașii din Uricești se învoiesc, la 1760, cu egumenul mănăstirii Aninoasa, ca să dea „în loc de otaștină, din toamnă în toamnă, de pogon cîte bani 90..., ori să să facă vin, ori să nu să facă”⁴. Ceva mai tîrziu, la 1839, un negustor din Tîrgoviște dădea mitropoliei ca otaștină pentru via ce o avea la Ogrăzile cîte 10 lei de pogon⁵.

Sistemul de plată la pogon a otaștinei era avantajos pentru stăpînii terenului, pentru că îi punea la adăpost de variațiile atît de frecvente ale recoltei viilor, asigurîndu-le astfel un venit anual constant.

Uneori se fac încercări de convertire a otaștinei și în alte produse. Astfel, în 1709, orașenii din Cerneți, care aveau vii pe moșia mănăstirii Govora, se învoiesc ca în locul otaștinei în vin, de 1/20, să dea anual mănăstirii 200 de ocale de morun sărat și 40 de ocale de icre⁶.

Date, însă cu mult mai sumare, se găsesc în acte și cu privire la timpul și modul perceperii, ca și la modalitatea de calcul al vinăriciului boieresc. În natură, el se lua toamna⁷, din must imediat după cules⁸, înainte de fermentare⁹. În bani, se încasa iarna, la sfîrșitul lunii de-

¹ Arh. st. București, ms. 130, f. 159.

² *Ibidem*, ms. 130, f. 160.

³ *Ibidem*, ms. 161, f. 55 v—56.

⁴ *Ibidem*, ms. 130, f. 158.

⁵ *Ibidem*, ms. 155, f. 69 v.

⁶ *Ibidem*, ms. 463, f. 90.

⁷ În 1678, Duca Vodă scria lui Pană județul din Cîmpulung că „astă toamnă n-ai vrut să-ți dai vinăriciul” m-rii Nucet (Arh. st. București, m-rea Nucet, VI/1/14). Un document mai clar este cel al m-rii Bistrița, din 1742, prin care o împuternicește „să aibă a lua în toți anii vinăriciul domnesc dintr-aceste vii (de la Studina, jud. Romanați:) ...toamna, după obicei, la vremea cînd se ia și otaștina pămîntului” (subl. ns.), după cum iau și alte mănăstiri (*Ibidem*, ms. 192, f. 43 v.).

⁸ Negoiaș din Ciolănești este obligat să dea otaștină 1/20 din via ce o are pe moșia schitului Zamfira, „pă tot anul, la vremea culesului” (*Ibidem*, ms. 161, f. 63).

⁹ La Uricești, pe moșia m-rii Aninoasa — se arată într-un document din 1807 — otaștina trebuia să se ia îndată după cules, pentru ca oamenii să nu fie „năpăstuiți cu scăzămîntul fiertului vinului” (*Ibidem*, f. 55 v—56).

cembrie¹ sau începutul lui ianuarie², de obicei după vânzarea vinului.

Stăpînii viilor nu-și puteau ridica vinul de la cramele din dealurile cu vii înainte de a se fi scris cantitatea de vin, atunci cînd se lua otaștina în bani, sau de a fi fost ridicată de stăpînul moșiei, cînd se lua în vin. Porunci drastice se dădeau atît negustorilor, să nu cumpere vinul de pe la oameni cînd vor ei, ci „să așteptați toți pînă să va scrie dealul“³, cît și celor cu vii, să nu îndrăznească să-și ridice vinurile din deal pînă ce stăpînul nu-și va lua vinul de vinărici⁴. Odată cu oamenii domnești care scriu vinul pentru plata vinăriciului domnesc se îngăduie și oamenilor mănăstirilor să ridice sau să scrie, după cum se ia, în vin sau în bani, și otaștina. În 1792, domnul hotăra în legătură cu viile de la Aninoasa (județul Dimbovița) ale mitropoliei, ca o dată cu vinăricerii domnești, ce umblă „de vinăricesc“, să meargă și „orînduital sf. mitropolii“, îndată „după ce să sfîrșește viile de cules și își strîng vinurile în vase, ca să măsoare drept, cu cotul domnesc și să ia dreptul mănăstirii, otaștina pămîntului, după obicei...“⁵. Măsura aceasta, ca oamenii domnești și cei ai mănăstirilor să meargă împreună la «scrierea» vinăriciului, este luată în sprijinul stăpînilor de moșii, care uneori nu-și mai puteau lua otaștina din cauză că odată vinăriciul domnesc înregistrat, stăpînii viței își luau și ei vinurile, pe care apoi le vindeau sau le consumau⁶. Prezența dregătorilor domnești întărea și autoritatea dregătorilor domeniali, a oamenilor feudalilor.

Măsurarea vinului, pentru a se stabili atît vinăriciul domnesc, cît și otaștina, se făcea de către vinăricerii domnești, la început cu „vadra domnească cea de aramă“⁷, iar mai apoi cu cotul domnesc⁸. Măsurarea cu cotul, mult mai simplă și mai ușor de efectuat decît cea cu vadra, dar și mai lesnicioasă la măsurări false, am descris-o cu alt prilej⁹.

La începutul veacului al XIX-lea întîlnim pe unele moșii cazuri în care măsurătoarea se face direct de către dregătorii domeniali, numiți

¹ Orășenii din Cimpulung cu vii la Văleni se învoiesc, în 1651, să-și dea banii pentru vinăriciul domnesc „la nașterea lui Hristos“ (*Ibidem*, M-rea Radu Vodă, XVIII/20).

² Aceiași se învoiesc, în 1663, să-și dea „banii de vinărici la Bobotează“ (*Ibidem*, XVIII/30). Cei cu vii la Topoloveni, pe moșia m-rii Nucet, s-au învoit să „plătească vinăriciul de astă toamnă... dupre Bobotează, cu bani“ (*Ibidem*, M-rea Nucet, XX/36. Act din 27 aprilie 1690).

³ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/51.

⁴ *Ibidem*, XVIII/54, 58.

⁵ *Ibidem*, ms. 134, f. 19 v.—20

⁶ Cea mai lămurită știre în legătură cu această măsură ni s-a părut cea din 30 sept. 1751. Grigore Ghica scrie ispravnicului jud. Muscel cu privire la viile de pe moșia m-rii Radu Vodă, aflate pe Dealul Piteștilor, că „după ce scrieți vinărici, unii încarcă vinurile și să duc, alții închid vinurile pîn pînă și pîn crămă, și cînd merge (egumenul) pă la dinșii să dea otaștina... nu găsește, ci rămîne de nu ia nimic“. Pentru aceasta, o dată cu vinăricerii să meargă și „oamenii numitului egumen la otaștină, și împreună, cu toții, să nu îngăduiască pe nimeni să iasă din deal sau să-și scoată vin, pînă nu li vor da obișnuite otaștină“ (*Ibidem* M-rea Radu Vodă, XVIII/66).

⁷ *Ibidem*, ms. 130, f. 158.

⁸ *Ibidem*, ms. 161, f. 56.

⁹ D. Mioc—N. Stoicescu, *Măsurile medievale de greutate din Țara Românească. Instrumentele de măsurat capacitatea și greutatea*, în „Studii“, XVII (1964), nr. 1, p. 100—102.

otășniceri. Aceștia măsoară cu cotul domnesc și ridică imediat otaștina curvenită. Așa se întâmplă, de pildă, la Urichești în 1807. Aci otașnicerii mitropoliei nu mai iau otaștina după catastroful vinăricerilor, ci măsoară ei singuri, înaintea acestora¹. Mitropolia își putea permite acest fapt, întrucât domnia nu mai era, la această vreme, direct interesată în stringerea vinăriciului domnesc, pe care acum, de obicei, îl arenda.

O chestiune puțin mai dificilă este legată de modul de calcul al vinăriciului boieresc: se calcula la întreagă cantitate de vin, sau numai la cantitatea rămasă după ce se lua vinăriciul domnesc? Căci, evident, nu este tot una². Și aci interesele stăpînilor viței se ciocneau cu cele ale stăpînilor terenului, iar ale acestora, cu cele ale puterii centrale. Proprietarii viței doreau să dea otaștina din ceea ce le rămînea; stăpînii pămîntului tindeau să ia din întreaga cantitate.

În această privință, informația este extrem de săracă. O învoială a orășenilor din Cîmpulung cu mănăstirea Nucet, pentru viile de la Topoloveni, relatează că aceștia își vor da otaștina „den 20 de vedre o vadră, și să nu scoatem cel domnesc afară³. Prin urmare, calculul se făcea, în cazul de față la întreaga cantitate, deci în favoarea stăpînului moșiei⁴. Probabil că modul de percepere a vinăriciului nu era același pe întreaga țară, ci diferea după moșii, ținînd de anumite învoieli, de felul celei de mai sus, între cei interesați.

Transportul vinului de vinărici.

Și în cazul transportului vinului provenit din vinărici existau învoieli între stăpînii de locuri și cei ai viței, variabile și ele după moșii și epocă. De obicei, vinul din otaștină urma același regim cu cel din vinăriciul domnesc datorit mănăstirilor și pentru care sînt mai multe date în legătură cu transportul⁵. Uneori, în acte se precizează că transportul vinului va fi suportat de stăpînii viței. „Să aveți a-l duce voi cu carăle voastre și cu vita voastră“, scrie Matei Basarab celor ce au vii pe moșia mănăstirii Cotmeana⁶. Alteori, căratul vinului e pe seama stăpînului moșiei. În 1664 se hotărăște, pentru viile de la Văleni, de pe moșia mănăstirii Radu Vodă, ca „să ducă călugării vinul (provenit din ambele vinăriciuri) la mănăstire cu buțile lor și cu carăle lor“⁷. Mai înainte, mănăstirea stricase obiceiul

¹ Arh. st. București, ms. 161, f. 56.

² Dacă, de pildă, recolta unui țaran stăpîn al viței era de 100 de vedre, iar calculul se făcea la întreaga cantitate, înseamnă că statul lua zece vedre, stăpînul terenului alte zece (în cazul cuantumului de 10%), iar țaranului îi rămîneau 80.

Dacă se calcula otaștina după ridicarea vinăriciului domnesc, adică la numai 90 de vedre, stăpînul moșiei primea nouă vedre de vin sau prețul lor, iar celui cu viți îi rămîneau 81 de vedre.

³ Arh. st. București, M-rea Nucet, XX/22. Act din 18 oct. 1661.

⁴ La fel se proceda și la Urichești, la începutul veacului al XIX-lea, însă aci se ia întâi otaștina, apoi vinăriciul domnesc, acesta din urmă calculat la cît rămîne după ridicarea otaștinei (*Ibidem*, ms. 161, f. 56).

⁵ În 1630, cei cu vii în Dealul Piteștilor, pe moșia m-rii Sf. Troiță, sînt obligați să dea vin bun, pe care „să-l aducă aicea la mănăstire, cum iaste legea“ (*Ibidem*, M-rea Radu Vodă, XVII/5).

⁶ *Ibidem*, ms. 357, f. 113 v.

⁷ Academia R.S.R., XXI/194. Act din 27 nov. 1664.

vechi și-i obligase pe cei supuși la vinărici să ducă ei vinul, cu buțile lor¹. Pe alte dealuri, vinul de vinărici era strâns de dajnici într-o singură cramă și vîndut tot de ei, iar banii realizați se dădeau stăpînului moșiei. Dacă vinul nu putea fi vîndut, atunci sălenii se obligau „să avem a-l ducere noi la sfînta episcopie la Buzău, cu chiria noastră și cu buțile noastre”, după cum mărturisesc cei din Bonțești².

Mai sînt unele situații în care transportul vinului de vinărici este răscumpărat cu bani; o formă a rentei, aceea în muncă, se convertește în forma bani a ei. În 1682, cei cu vii pe Dealul Gorganului, al mănăstirii Cîmpulung, se obligă ca de acum înainte să nu mai ducă ei vinul, ci doar să dea buțile, iar pentru „chiria dusului pînă la Cîmpulung” să dea fiecare cîte trei bani³ de vadră, ceea ce era destul de mult.

Pe drum, căraușii — de obicei stăpînii viței — desfăceau cepurile de la buțile cu vin pe care le transportau feudalilor, bînd din el și punînd apă în loc⁴.

Abuzuri. Numeroase documente relatează abuzurile săvîrșite, în legătură cu vinăriciul boieresc, de către stăpînii de moșii sau de către dregătorii domnești și domeniiali. Ele se făceau de obicei prin schimbările naturii vinăriciului, ridicarea prețului vedrei de vinărici, falsificarea vedrei cu care se lua otaștina, obligații noi de transport, dar îndeosebi prin măsurători false, mai ales după introducerea cotului ca instrument de măsurat capacitatea butoaielor⁵.

Pentru vadra de otaștină de 12 ocale în loc de 10⁶, pentru ridicarea prețului vedrei de la 1 ban la 6 bani, ca și pentru felurite obligații de transport, ca obiceiuri noi, s-au văzut destule exemple mai sus.

Cei obligați la otaștină se plîng însă, mai ales, de felul cum li se măsura vinul, de modul de calcul al otaștinei și de timpul cînd stăpînii pămîntului înțelegeau s-o perceapă. Locuitorii din satul Futoaia, județul Vlașca, care aveau vii pe moșia mitropoliei, se plîng la domnie, în 1786, de următoarele: a) în loc să dea otaștină cîte un ban de vadră, cum dădeau mai înainte, li se ia din douăzeci de vedre una; b) li se fac supărări și necazuri „la strînsul otaștinei, peste rînduială”; c) li se iau mai multe ocale, peste „dreapta otaștină”; d) li se ia otaștina numai din vinul cel mai bun⁷.

Cei cu vii la Urichești, jud. Rîmnîcu-Sărat, se plîng și ei că vinăricerii, la măsurătoare, îi încarcă, că otașnicerii mitropoliei, în loc să le ia otaștina toamna, cum era hotărit de domnie, luau vinul primăvara, „cînd vinurile sînt așăzate din fierț și prețul vinului mai mare”, și, în fine, că dau și otaștină și vinărici calculate la aceeași cantitate, nescăzîndu-se din

¹ Academia R.S.R., XXI/194; act din 27 Nov. 1664; vezi și Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/29.

² Arh. st. București, Ep. Buzău, LIX/13; act din 18 oct. 1682.

³ *Ibidem*, M-rea Cîmpulung, LX/65.

⁴ De acest fapt se plînge egumenul m-rii Nucet lui Matei Basarab, care poruncește cîmpulungenilor, cu amenințări injurioase, să se abțină de la asemenea practici (*Ibidem*, M-rea Nucet, XX/11).

⁵ D. Mioc-N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 102.

⁶ Vezi și doc. din 7 oct. 1786, la Arh. st. București, Mitrop. Tării Românești, CXI/30.

⁷ *Ibidem*.

cantitatea globală de vin ceea ce deja se ridicase pentru unul din vinăriciuri¹. Luându-le vinul primăvara, li se mai făcea „mare supărare că ni se lua vinul du pin buți și ne rămânea buțile deșarte“²; în felul acesta, vinul era primejduit de a se oțeti.

Locuitorii din Țigănești, Vițichești, Pietriile și București, care aveau vii pe moșia mănăstirii Cotroceni, arată, în 1782, că omul orînduit de mănăstire pentru vinărici le face „încărcături și nedreptăți“ și că-i obligă să-l țină, pe el și oaii lui, cu hrana lor³.

Douăsprezece sate care aveau vii pe dealul Prundul, jud. Vlașca, moșie a lui Ștefan Belu, fost mare logofăt, se plîng la domnie, în 1822, de următoarele: a) în loc să dea otaștina după vechiul sistem, un ban de vadră, la toată recolta, li se ia în natură, o vadră din 20; b) oamenii orînduiți de logofăt nu primesc otaștina ce o dau ei, ci aleg „vinul cel mai bun“; c) sătenii dau și vinărici și otaștină, calculate la aceeași cantitate; d) celor care n-au vin să dea, li se impune plata în bani a otaștinei, însă la un preț foarte ridicat al vinului, după „cum se vinde în oțciume“; e) li se ia otaștina tirziu, „după sf. Dimitrie și li se sparge buțile, iar nu li se ia must, cum culeg îndată“; f) li se ia din vinul cel mai bun, deși „a dreptății ummare este să dea din bun, bun și din prost, prost“⁴.

Împotriva acestor abuzuri, țărani și orașenii proprietari ai viței se plîng de obicei domniei sau organelor domnești, dar uneori înțeleg ca, în diferite chipuri, să-și mai facă și singuri dreptate.

Opoziții la perceperea vinăriciului.

De forme superioare ale luptei de clasă în cazul vinăriciului boieresc, ca de altfel în cazul tuturor dijmelor, nu poate fi vorba. Ele se rezumă la plîngeri și judecăți în fața dregătorilor locali sau centrali, ca și în fața domniei, la ascunderea vinurilor ce urmau a fi măsurate pentru luarea vinăriciului, la înlocuirea vinului mai bun cu vin mai prost și la părăsirea viilor, la lăsarea lor în paragină. Toate aceste forme sînt elocvent exemplificate în documentele interne. Opoziție mai fermă întîlnim la categoria socială a slujitorilor. Aceștia, beneficiind de anumite scutiri de vinăriciul domnesc, prin analogie, refuză să-l dea și pe cel boieresc, de unde numeroase plîngeri ale stăpînilor de moșii împotriva lor, adresate domniei, ca și numeroase porunci ale conducerii centrale către ei, de a se supune plății vinăriciului. Opoziției făcute de ei i se asociază pe alocuri și țărani. În 1648, Matei Basarab, adresîndu-se paharnicilor, spătăreilor, stolnicilor, roșiilor, dar și țărănilor, care refuzaseră să-și dea vinăriciul la mănăstirea Sf. Troiță pentru viile ce le aveau pe moșia acesteia la Văleni, le poruncește: „iar voi să vă dați tot vinăriciul... că cu capetele veți plăti, să nu vă pae glumă“⁵. La fel se adresează domnul celor de pe moșia de la Lupești, care, de nu-și vor da otaștina, 1/20, „urgie vor petrece“⁶. Aceștia se ridică și

¹ Arh. st. București, ms. 161, f. 55 v—56.

² *Ibidem*, ms. 130, f. 159.

³ *Ibidem*, M-rea Cotroceni, XXXIII/11.

⁴ Academia R.S.R., CLV/7.

⁵ Arh. st. București, M-rea Radu Vodă, XVIII/17.

⁶ *Ibidem*, V/5.

mai birziu cu pîră la domnie, cerînd să nu dea două vinăriciuri, ci numai cel domnesc, dar pierd în fața divanului¹. Atare poziții întîlnim și la Alimănești², Cernătești-Buzău³, Dîrmoxa⁴, Negovani⁵ și Buzău⁶. În ultimele două localități, opoziția ia forme mai violente. În primul caz, după cum s-a văzut, o femeie taie cercurile buții cu vin, numai să nu dea vinărici, în al doilea, cîțiva orășeni din Buzău sparg pivnița episcopiei și iau vinăriciul înapoi.

Studierea vinăriciului boieresc, făcută pe baza izvoarelor ce le avem, credem că va ajuta la cunoașterea mai exactă și mai profundă a uneia din laturile relațiilor de producție din societatea medievală românească. Evoluția lui, cuantumul, natura sînt aspecte ale acestei forme a rentei funciare feudale nestudiate în trecut și deci, relativ, puțin cunoscute. Din aceste motive, socotim că articolul de față va putea fi util celor ce poartă interes fenomenelor social-economice ale orînduirii feudale din Țara Românească.

¹ Arh. st. București, M-reă Radu Vodă, V/10.

² *Ibidem*, Ep. Argeș, XLIII/2, 3.

³ *Ibidem*, ms. 458, f. 114v.

⁴ *Doc. relații agrare*, p. 491.

⁵ Egumenul Snagovului, trimițîndu-și oamenii să ia vinăriciul de pe moșia Negovani, o jupîneasă, Chița, „au stătut împotrivă și au zis cum că nu va da”. I se trimete în două rînduri vorbă, „iar dumneaei tot au stătut împotrivă”. Se duc cîțiva boieri s-o convingă, „iar dumneaei ne-au înjurat și pre noi și au zis că de va merge egumenul să ia vinăriciul de la dînsa, întîi într-insul va să dea ca într-un cîine, cu tăciunele”. Egumenul vine apoi cu oamenii și țigani: m-rii și cu un car „să ia vinul cu sila”. Dar „ce au lucrat ea și ce au zis egumenului nu sînt de spus și să puna moartă pe bute și vîzînd că nici așa nu poate face nimic, au luat un topor și au tăiat cercurile unei buți...”
Academia R.S.R., XX/187).

⁶ Academia R.S.R., CXXIX/11.